

Varga Csilla

A koronavírus-járvány hatásai a határon túli magyarsággal való kapcsolatokra. Magyarország szomszédságpolitikájának alakulása

A koronavírus-járvány hatásait már a kezdeti szakasz óta több szempont alapján elemezték és elemzik egyes kutatók és szakértők, azonban az elmúlt időben viszonylag kevés szó esett a nemzeti kisebbségek helyzetéről, sorsuk alakulásáról, illetve arról, hogyan érintik az említett csoportot a járvány negatív következményei. Magyarország számára már az 1990-es évek elejétől kulcsfontosságú a határon túli magyar közösségek helyzetének figyelemmel kísérése, és az ország számára politikai prioritá van nemcsak e csoportok jogainak honos állam általi biztosításának, de a mindennapi életüket befolyásoló folyamatok, események alakulásának is. A járvány nemcsak gazdasági, politikai és szociális téren hozott rendkívüli változásokat világszerte, de Közép-Európában is megnehezítette a szomszédos államok közötti kapcsolatok fenntartását és újfajta megoldások keresésére kényszerítette a döntéshozókat. Az elemzés Magyarországot és a szomszédos országokat helyezi középpontjába, röviden összefoglalja Magyarországot és a szomszédos országokban élő magyar kisebbség kapcsolatainak a járványhelyzetben történő alakulását, figyelembe véve egyes, a közelmúltban e szempontból fontosnak tekinthető nemzetpolitikai vonatkozású fejleményeket, történéseket. Az írás kiemeli az egyes szomszédos országokban a járványhelyzetben megvalósuló kisebbségi kommunikáció helyzetét, az országok közötti határhelyzet bizonyos, magyar kisebbségeket is érintő kulcskérdéseit, az anyaország által a határon túli magyar közösségeknek nyújtott támogatás néhány aspektusát, az idei évben Magyarország számára rendkívüli fontosságú trianoni békediktátum 100. évfordulójának alakulását és egy, a nemzeti kisebbségek szempontjából rendkívül fontos európai polgári kezdeményezés – a járvány által jelentősen befolyásolt – fejleményeit.

Bevezetés

A koronavírus-járvány világszintű kirobbanása rendkívüli és minden területre kiterjedő mértékben érintette és nehezítette meg az életet az emberek számára a világ minden pontján, mely alatt elsősorban az a több millió és növekvő számú fertőzöttet értjük, akiket közvetlenül befolyásolt vagy befolyásol a betegség. Emellett azonban a járvány miatt mindenkit érintő változtatásokra, intézkedésekre és korlátozásokra is sor került, ami meghatározó mértékben befolyásolta mind az emberek, mind az államok közötti kapcsolatokat. A járvány az egészségügyben teljes körű zűrzavart okozott, sokan veszítették el a munkahelyüket, az országok gazdaságai eltérő mértékben, de meggyengültek, illetve több egyéb területen is jelentős hátrányokat okozott a koronavírus az eddigi (2020. március–augusztus) időszakot tekintve.

Jelen tanulmány azonban nem vizsgálja a koronavírus-járvány világszintű gazdasági, politikai és szociális hatásait, hanem elsősorban Magyarország határon túli magyarok közösségekkel való kapcsolattartására, annak az említett időszakban megvalósuló fejleményeire, valamint a magyar szomszédságpolitika általános alakulására összpontosít. Ennek érdekében néhány olyan témakörre fókuszál, amelyek e szempontból a legfontosabbnak tekinthetők a határon túli magyar kisebbségek, illetve a magyar nemzetpolitika szempontjából, mint a kisebbségi nyelvhasználat, a magyar kisebbségek anyaország általi segítése, a határok lezárásával kapcsolatos fejlemények, valamint a trianoni évforduló megünneplése és a nemzeti régiókról szóló európai polgári kezdeményezés jövője.

A járvány következtében hozott, többek között például a szabad mozgást korlátozó intézkedések nemcsak a nemzeti határokon kívül jelentettek akadályt, nehézséget okozva például Magyarország és a szomszédos országok esetében a határokon naponta ingázó munkavállalók utazása szempontjából, ellehetetlenítve a Magyarországon élők vagy dolgozók hazájukba történő visszatérését, valamint a magyar állampolgárok szomszédos országokba történő utazását is, hanem az egyes országokon belül is. Nemzetpolitikai szempontból fontos kiemelni azt is, hogy a tervezett magas szintű politikai programok, találkozók, illetve nemzetpolitikai események nagy százaléka szintén elmaradt. Az erre az időszakra tervezett talán leghangsúlyosabb nemzetpolitikai esemény, a trianoni békediktátum 100 éves évfordulójára való megemlékezés nagyobb volumenű megvalósítását szintén meghiúsították a vírushelyzet következtében bevezetett korlátozások. Ennek eredményeként nemcsak Magyarországon, hanem a szomszédos államokban sem volt lehetőség olyan események megtartására, amelyeken nagyobb tömeg vett volna részt. Emellett természetesen előtérbe kerültek a járványkezelés egyéb szempontjai, és az egészségügyi helyzet eredményes kezelése együttműködést igényelt minden érintett részéről. Így például a Trianonnal kapcsolatos eltérő álláspontok némely szomszédos ország részéről szintén nem kerültek olyan mértékben felszínre, mint ahogyan az egyéb helyzetben nagy eséllyel megtörtént volna.

A kisebbségi nyelven megvalósuló kommunikáció

A nemzeti kisebbségek jogaival kapcsolatban a leggyakrabban felhozott kíváncsi és jog a koronavírus-járvány idején is a nyelvhasználatuk biztosítása, illetve a saját anyanyelvükön biztosított tájékoztatás a vírushelyzettel kapcsolatban, valamint annak hiánya. A magyar nyelvű tájékoztatásra összpontosítva elmondható, hogy a szomszédos országokban hol több, hol kevesebb sikerrel valósult meg.

Szlovákiában a kisebbségek nyelven megvalósuló kommunikáció olyan értelemben pozitív módon alakult, hogy például a koronavírus-járvány legfrissebb információit tartalmazó portál öt további kisebbségi nyelven érhető el, tehát a szlovák mellett magyarul, románul, ruszinul, ukránul és németül is.

A Korona.gov.sk portál széleskörűen tájékoztat az érvényben lévő intézkedésekről, segítséget ad a cégeknek, vállalkozóknak és munkavállalóknak, az egészségügyi dolgozóknak, illetve utazási és intézményi tájékoztatókat is tartalmaz.¹ Hozzá kell tenni azonban azt is, hogy az ezzel kapcsolatos kisebbségi nyelvű kormányzati kommunikáció hiányos, mivel azokat több esetben késve fordították le, és az oldalak sok esetben nem lettek frissítve.

Szlovéniában a kormány koronavírusról szóló hivatalos honlapja a szlovén és angol nyelv mellett az őshonosként elismert magyar és olasz nyelveken is elérhető.² Természetesen ez nemcsak a vírus következtében szükségessé váló tájékoztatás céljából jött létre, hanem alapvetően az őshonos közösségként elismert nemzeti kisebbségek jogainak biztosításaként a többnyelvű kommunikációt korábban léptették hatályba. Itt szükséges annyit megjegyezni, hogy az országban élő többi, nem őshonosként elismert nemzeti kisebbség nyelvén a tájékoztatás nem érhető el.

Romániában a kisebbségi nyelven történő tájékoztatás rendkívül hiányos, illetve kormányzati szinten egyáltalán nem valósul meg. Magyar nyelven még a sürgősségi segélyhívó és a tájékoztató vonal sem biztosított, illetve a lakhelyelhagyási nyilatkozatokat is csak románul lehet kitölteni a román nyelvű formanyomtatványon. Az országban a Románia Magyar Demokrata Szövetség készített el és tart fenn magyar nyelvű információs oldalt a koronavírussal kapcsolatban, amelyen a hatósági intézkedésekkel, megelőzéssel és a betegség esetén történő teendőkkel kapcsolatos aktuális információk lelhetők fel.³ Ukrajnában szintén a romániaihoz hasonló helyzettel találkozhatunk, és kisebbségi nyelven, így magyar nyelven sem valósult meg semmiféle tájékoztatás a koronavírussal kapcsolatban a kormány részéről.

Szerbiában, bár a magyar hivatalos nyelv, kormányzati szinten az információkat magyar nyelven nem közlik. Az országban a Vajdasági Magyar Szövetség koronavírussal kapcsolatos honlapján található meg az aktuális tudnivalók magyar nyelven, a többi ország hasonló témaköreivel megegyezően.⁴

Horvátországban és Ausztriában a Konzuli Szolgálat tájékoztatásán kívül – amely egyébként természetesen az összes országban működik, magyar nyelvű tájékoztatást szolgáltatva – egyéb magyar nyelvű információs forrás nem áll rendelkezésre.

Nemzetközi szinten az Európa Tanács és az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet részéről is megfogalmazódott annak fontossága, hogy a nemzeti kisebbségek saját anyanyelvükön szerezhessenek kulcsfontosságú információkat a járványhelyzetben (is), illetve képesek legyenek az egészségügyben saját anyanyelvükön kommunikálni, még akkor is, ha ismerik az adott ország hivatalos nyelvét,

¹ A koronavírussal kapcsolatos hivatalos honlap elérhető: <https://korona.gov.sk/hu>

² A koronavírussal kapcsolatos hivatalos honlap elérhető: <https://www.gov.si/hu/temak/covid-19-jarvany>

³ A honlap elérhető a következő linken: <https://korona.rmdsz.ro>. A romániai helyzettel kapcsolatosan a kötetben bővebben lásd Hegedüs Csilla tanulmányát.

⁴ A honlap elérhető a következő linken: <https://koronavirus.vmsz.org.rs>

hiszen a kisebbségi jogok és anyanyelvi nyelvhasználat biztosítása a járványhelyzetben ugyanolyan fontos, vagy még fontosabbá válhat. Az Európa Tanács szerint a tagállamoknál nem vált bevett gyakorlattá, hogy az információkat, utasításokat, útmutatásokat és ajánlásokat az ország hivatalos nyelvén kívül a regionális és kisebbségi nyelveken is közzétegyék, pedig az alapvető jelentőségű lenne a regionális és kisebbségi nyelveket beszélők egészségének védelme szempontjából. Mivel a nemzeti kisebbségek a társadalom szerves részét képezik, az adott információkat könnyen elérhetővé kell tenni az egész lakosság számára, illetve az országoknak meg kell fontolniuk, hogy a szükséges tájékoztatásokat az országban beszélt valamennyi tradicionális nyelven közzétegyék.⁵ Az EBESZ Kisebbségügyi Főbiztosa 2020. április végén részletes javaslatcsomagot tett közzé az EBESZ honlapján a nemzeti kisebbségek védelme érdekében. A *Streamlining diversity: COVID-19 measures that support social cohesion* elnevezésű dokumentum annak érdekében jött létre, hogy a koronavírus-járványra adott nemzeti válaszok vegyék figyelembe a nemzeti kisebbségek érdekeit és szükségleteit is. A csomagban összefoglalt intézkedések által, a főbiztos szerint, megelőzhető a nemzeti kisebbségek esetleges hátrányos megkülönböztetése, melynek érdekében öt területen fogalmaz meg javaslatokat. A szolgáltatásokhoz való hozzáféréssel kapcsolatban például kiemeli, hogy a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek nem minden esetben rendelkeznek az ország hivatalos nyelvének megfelelő ismeretével, így könnyen kimaradhatnak a fontos információk megszerzéséből. Ennek orvoslásaként szükséges lenne, hogy kisebbségi nyelven is elérhetővé váljanak a tudnivalók, valamint a szolgáltatások terén (például egészségügy) is lehetőségük legyen a kisebbségeknek az anyanyelvükön kommunikálni. Ehhez szorosan kapcsolódik a médiához való hozzáféréstről szóló javaslat, amely szerint szintén biztosítani kell, hogy a médiában elhangzottakat az egyes csoportok megértsék.⁶

E rövid összefoglaló alapján látható, hogy a kisebbségi nyelven megvalósuló tájékoztatás a szomszédos országok vonatkozásában, a szokásos gyakorlattal megegyező módon, változó módon valósul meg. Pozitív fejleménynek tekinthető emellett, hogy az ET és EBESZ keretben nemzetközi szinten is felmerült, illetve ki lett emelve a kisebbségi nyelveken történő tájékoztatás és nyelvhasználat fontossága a járvány időszakában is.

A határok lezárásával kapcsolatos fejlemények

A járványidőszakban meghozott korlátozó intézkedések először csak részben, majd egyre inkább megnehezítették, sőt ellehetetlenítették a határátlépést a szomszédos

⁵ Council of Europe: *COVID-19 crisis: vital that authorities also communicate in regional and minority languages* (2020. március 30.). Magyar nyelvű összefoglaló: A hatóságoknak kisebbségi nyelven is tájékoztatniuk kell. *Jogászvilág*, 2020. április 1.

⁶ OSCE: *Streamlining diversity: COVID-19 measures that support social cohesion* (2020. április 21.).

országok irányába, illetve Magyarországra. A ki- és beutazásra csak érvényes és negatív koronavírus-teszttel volt lehetőség, illetve a Magyarországra történő belépés után a hatóságok kéthetes karanténkötelezettséget is előírtak. Emellett az egymás országaiban dolgozó és főként a határ mentén ingázó, nagyrészt a magyar kisebbséghez tartozó munkavállalóknak természetesen szükséges volt biztosítani a lehetőséget arra, hogy naponta vagy bizonyos időközönként átjussanak a határon. Ezt az ügyet a legtöbb esetben azzal oldották meg, hogy a munkáltató naponta vagy a munkavégzés napjaira igazolást adott ki a munkavégzésről, amelyet a határ-ellenőrzés során be kellett mutatni. Ennek ellenére több országban az idáig vezető út, a megoldások megtalálása egyáltalán nem volt zökkenőmentes, és a szomszédos államok némelyikével a magyar kormányoknak komoly egyeztetéseket kellett folytatnia a határátkelők megnyitása érdekében, pontosabban bizonyos határátkelőkkal kapcsolatosan. Az egyeztetések pozitív kimenetele Magyarország számára főként a szomszédos országokban élő magyar közösségek közlekedésének segítése miatt vált fontossá. Az országok szabályozása alapján ingázónak tekintették azokat a személyeket, akik igazolták, hogy lakóhelyük egy bizonyos határátkelőtől 30 kilométeres körben található, illetve azt, hogy a határ valamelyik oldalán dolgoznak, és hetente legalább egyszer hazatérnek. Ezzel szemben például Romániában a határ mellett élők többsége 2020 áprilisában arra panaszkodott, hogy nagyot kell kerülniük annak érdekében, hogy olyan átkelőhelyen léphessék át a határt, amely kimondottan az ingázók miatt tart nyitva, tehát e célból csupán néhány határátkelőt nyitottak meg. A másik problémát az jelentette, hogy a szabályozások kezdeti időszakában (2020. március–április) így sem volt biztosított számukra, hogy a határ magyar vagy román oldalán nem teszik kéthetes karanténba őket. Emellett a másik ország, ahonnan Magyarország irányába érkeztek panaszok és megkeresések a határok lezárásával összefüggésben, Szlovénia volt. Természetesen a többi szomszédos ország magyar közösségei is több esetben helytelenítették a határátkelőket, melyek részletezésére jelen tanulmány nem tér ki. Szlovéniában, Romániához hasonlóan, szintén fontos határátkelőket tartottak zárva, amelyek megnehezítették, meghosszabbították az ott élő ingázók átkelését. Az akadályok lebontása és a határmeneti gazdasági együttműködés fenntartása érdekében Magyarország azonban megállapodásokat kötött a szomszédos államokkal, mely alapján Szlovákia felé 10 átkelőt nyitottak meg, Románia felé hatot, de a román külügyminisztérium és a Romániai Magyar Demokrata Szövetség közös kérésére kinyitottak még hármat, Szlovénia felé hármat, emellé további kettőt, Horvátország felé hét határátkelő működött, Ausztria felé pedig nyolc, Szerbia felé három átkelő volt nyitva a teherforgalom számára, illetve Magyarország kérte még két hely megnyitását.⁷

A szomszédságpolitika szempontjából kiemelhető, hogy a járvány legkorlátozóbb intézkedéseinek érvénybe lépése teljes mértékben ellehetetlenítette nemcsak a családi, baráti találkozásokat, de a politikai kapcsolatokat, találkozók és események

⁷ MTI: 31 millió maszk és 133 ezer teszt érkezett. *Kormány.hu*, 2020. április 7.

megvalósítását is, így rendkívül sok programot töröltek, illetve átütemeztek, függetlenül attól, hogy magasszintű találkozóról volt szó, vagy „csupán” a betervezett és az előző időszakokban rendszeresen megvalósuló két- és többoldalú ülésekről. A politikai találkozók mellett több nemzetpolitikai vonatkozású esemény (például táborok, konferenciák) megtartásáról is le kellett mondani 2020 nyarán. Ugyan a korábban elindított nemzetpolitikai programok zajlanak (Határtalanul program, Szülőföldön magyarul oktatási-nevelési program, Kőrösi Csoma Sándor és Petőfi Sándor-program), a kialakult helyzetre való tekintettel a rendezvények jelentős, sőt teljes része online formában valósult és valósul majd meg.⁸ Emellett a járvány második szakaszának 2020 őszére várható berobbanása miatt a nemzetpolitikai szempontból kiemelt jelentőségű Magyar Állandó Értekezlet és Magyar Diaszpóra Tanács évente megrendezett ülései várhatóan szintén elmaradnak, melyeken a diaszpórában élő magyarok szervezetei, képviselői vesznek részt, és amely az eddigi években megfelelő, kedvező alapot biztosított az információcserére és az egymás közötti kapcsolatépítésre.

Anyországi segítség a határon túli magyaroknak

Magyarország a kezdeti, a világ minden pontján tapasztalható bizonytalanság után, illetve amilyen mértékben ezt a helyzet megengedte, lehetőségeihez mérten segítette a határon túli magyar közösségeket, amelyek elsődlegesen a nem megfelelő ellátottsági helyzettel kapcsolatban kérték Magyarország segítségét. Erre válaszul 2020 áprilisában a magyar kormány 600 ezer maszkot, több 10 ezer védőruhát és -felszerelést, valamint tesztek is biztosított a Kárpátalján, Felvidéken, Erdélyben, Szlavóniában, Muravidéken és a Vajdaságban élő magyarok számára a területek rossz ellátottsága miatt. Egyes kórházak szinte a működési képességeik küszöbére érték.⁹ A Nyugat-Európából hazaérkező ukrainai és romániai állampolgárok ezreinek biztonságos hazajuttatása, a Magyarországon nyitott humanitárius folyosó által az ország ilyen értelemben is segítséget nyújtott a szomszédos országok számára. A külgazdasági és külügyminiszter nyár előtt, a betegek számának stagnálása, lelassulása folytán több partnerével is egyeztetett a szomszédos országokban. Ezt követően 2020 májusában az összes szomszédos állam és Magyarország között újra megnyíltak a határok, lehetővé téve a határon túli magyarok és az anyaország közötti kapcsolatok, tevékenységek és közlekedés újraindulását. Mindez az államok többi állampolgára vonatkozásában is megvalósult. Ugyanakkor 2020 szeptemberétől újabb korlátozásokat vezettek be, amelyek nagy része megegyezik az első

⁸ Erről bővebben lásd: MTI: A járvány idején is folyamatos a kapcsolat a külhoni magyarokkal. *Kormány.hu*, 2020. március 30.

⁹ MTI: Határon túli magyar közösségeket is támogat védőeszközökkel a kormány. *Kormány.hu*, 2020. április 10.

szakaszban fogantatosított intézkedésekkel, újra elszakítva a magyar közösségeket az anyaországtól, illetve az anyaországban élő, dolgozó határon túli magyarokat a szülőföldjüktől. Természetesen azon kivételektől eltekintve, amely esetekben és amely feltételekkel ugyanakkor biztosított a határ átlépése (két negatív koronavírus-teszt felmutatása, adott ország besorolása, ingázó munkavállalók 30 kilométeres körzetben engedélyezett beutazása stb.).

A Magyar Országgyűlésben 2020 áprilisában az ellenzék részéről kritikaként fogalmazódott meg a határon túli magyarok számára nyújtott magyarországi segítség a koronavírus-járvány időszakában. Azt kifogásolták, hogy valójában nem tudja a közvélemény, pontosan hova is kerülnek a Magyarország által a határon túli magyarok részére adományozott maszkok és különböző felszerelések, illetve arra utaltak, hogy a Magyarországon koronavírusban elhunytak magas száma nem azt támasztja alá, hogy az ország ellátottsága megfelelő, így a magyar kormány adományait nem nézték jó szemmel.¹⁰ Ezzel a témával összefüggésben azonban több kritika nem érkezett a kormány irányába, legalábbis nem országgyűlési, politikai szinten.

Trianoni évforduló

Trianon 100 éves évfordulójának 2019. évi előkészítésekor még nem volt sejthető a koronavírus megjelenése, így a magyarországi külképviseletek, a határon túli és diaszpórában élő magyar közösségek számos program megszervezésére készültek. Ezzel összefüggésben azonban a kialakult járványhelyzet eredményeként a magyar kisebbségek nem minden esetben tudták megtartani az évforduló tervezett megünneplését, illetve ez azt is magával vonta, hogy néhány szomszéd ország vezetésének sem volt alkalma a múltban tapasztalható magyarellenés megnyilvánulásokkal tűzdelt ünnepet tartani. A határon túli magyar közösségek szinte mindenhol tartottak kisebb megemlékezéseket, kevesebb számú résztvevővel. Emellett a szomszédos országok vonatkozásában, például Szlovákiában, meglepő fordulatot hozott a 100 éves évforduló, ugyanis Igor Matovič szlovák miniszterelnök 2020. június 2-án a pozsonyi várban magyar kulturális programmal egybekötött megemlékezést és fogadást tartott, amelyre közel 100 felvidéki magyar személyiséget hívott meg. Ez a korábbiakban egyetlen miniszterelnök esetében sem fordult elő. A miniszterelnök beszédében elismerte, hogy Trianon a magyarok számára valóban veszteségnek tekinthető, azonban más nemzeteknek az események kedveztek, illetve ezzel összefüggésben a történelmi Magyarország tényét nem lehet letagadni. Matovič azt is kiemelte, hogy ezzel együtt a két országnak nem a múltba kellene nézni, hanem előre, a közös együttműködések irányába.

¹⁰ MTI: Dömötör: Vannak pártok, akik megtagadnák a határon túli magyarok segítségét. *Mandiner*, 2020. április 20.

Romániában, feltehetően a kerek évforduló kapcsán, az ellenséges hangulat még tovább fokozódott, a román médiában több olyan írás is megjelent, mely a történelmi tényeket nem ismerte el, illetve e cikkeket ellenséges hangvétellel jellemezte. A június 4-ére tervezett programokat a román kormány törölte, ami magával vonta, hogy ilyen módon a magasabb szintű személyes, vélhetően negatív előjelű nyilatkozatok megtételére sem volt lehetőség. Fontos még kiemelni, hogy a román képviselőház 2020. május 13-án elfogadta a Trianon-törvényt, amely június 4-ét Romániában a „Trianoni szerződés napjává” nyilvánította, és amely alapján országszerte ki kell tűzni a nemzeti lobogót. A törvényt azonban június 4-ig nem hirdették ki, így az idei évben nem volt kötelező a központi és helyi közigazgatási szervezeteknek június 4-i ünnepeket tartaniuk.

Ukrajnában és Szerbiában idén nem volt jellemző, hogy az állami szervek a trianoni megemlékezéseket negatív összefüggésben emlegették, illetve ez nem volt jelentős. Ekként konkrét ellenséges tettek, események megszervezése nélkül valósulhatott meg az országokban élő magyar közösségek szerény megemlékezése. A sajtóban sem jelent meg sok információ, az eseményt elmarasztaló cikk, illetve semmilyenképpen nem követték a román állam általi ellenséges propagandát. Szlovéniában a sajtó leginkább a szlovéniai magyarok megemlékezéseiről tudósított; az eseménnyel kapcsolatos összefoglalók, vélemények többsége inkább a történelmi tények bemutatásra összpontosított. Ehhez azonban hozzá kell tenni azt is, hogy a múltbeli Nagy-Magyarország ábrázolása vitákat váltott és vált ki, például a jelenlegi baloldali ellenzék nem nézi jó szemmel, és látható az ezzel kapcsolatos érzékenység. Ezen túl azonban az országban, általánosságban véve, nem volt jellemző az eseménnyel kapcsolatos kritikák megfogalmazása, hiszen a szlovén–magyar kapcsolatok pozitív jellege nem teszi sem lehetővé, sem indokolttá ennek erőteljesebb megjelenését.

Látható tehát, hogy a járvány jelentősen háttérbe szorította az olyan kérdéseket, mint amilyen például az évfordulóval kapcsolatos ellentétes vélekedéseké. A múltban e kérdések sokkal élesebb megnyilvánulási formákat, vitákat generáltak. Természetesen ezt az is befolyásolta, hogy az események többségét a magyar közösségek, illetve Magyarország részéről sem rendezték meg, így ez is valamilyen szinten megakadályozta a korábbi években tapasztalt kritikák hangsúlyosabb megjelenését.

*Kohéziós politika a régiók egyenlőségéért
és a regionális kultúrák fenntarthatóságáért
európai polgári kezdeményezés*

A nemzeti kisebbségek szempontjából nem hagyható figyelmen kívül az az európai polgári kezdeményezés, amelyet az Európai Bizottság 2019. május 7-én vett nyilvántartásba, és amely vonatkozásában a járványhelyzet szintén új fejleményt hozott. A nemzeti régiókra vonatkozó európai polgári kezdeményezést, amelynek kimenetele rendkívül fontos a határon túli magyar közösségek

szempontjából is, a Székely Nemzeti Tanács terjesztette be. A kezdeményezés célja, hogy az EU a kohéziós politikájában kiemelt figyelemmel kezelje azokat a régiókat, amelyeket nemzeti, etnikai, kulturális, vallási, nyelvi sajátosságok különböztetnek meg az őket körülvevő régióktól. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy ezek a régiók az elkülönített támogatási alapból pénzügyi, fejlesztési támogatásban részesülhetnek.¹¹ Az uniós polgári kezdeményezések lényege, hogy amennyiben egy adott kezdeményezést egymillió uniós polgár támogat, ezzel az Európai Bizottságot jogalkotási javaslat előterjesztésére szólíthatja fel az EU szakpolitikai területeinek valamelyikén. Ennek feltétele az egymillió érvényes aláírás megléte mellett, hogy ezeknek legalább hét EU-tagállamból kell összegyűlniük, illetve az aláírások számának el kell érniük az adott országra vonatkozóan előírt minimumot. A polgári kezdeményezés aláírására 2020. május 7-ig volt lehetőség, és a meghatározott dátumig összegyűlt ugyan a kellő aláírásszám, azonban az országonként előírt minimum számot csak három EU-tagország esetében sikerült elérni. A járványhelyzetre tekintettel 2020 júniusában az Európai Parlament a polgári kezdeményezések határidejének meghosszabbítása mellett döntött, így a „Kohéziós politika a régiók egyenlőségéért és a regionális kultúrák fenntarthatóságáért” európai polgári kezdeményezés aláírásgyűjtésének határideje is fél évvel kitolódott: a végleges határidő 2020. november 7-re módosult.¹²

Összegzés

A koronavírus-járvány jelenlegi hatásairól és rövid, illetve hosszú távú következményeiről széles körű, az élet minden területét érintő összefoglaló elemzés lehetséges, azonban jelen tanulmány csupán Magyarország nemzetpolitikájának a járványhelyzet szempontjából fontos témaköreire összpontosított. Ez főként a 2020 márciusától szeptemberéig terjedő időszakot érintette, azonban 2020 őszétől előre jelezték a járvány második szakaszának bekövetkeztét, így az első időszakban bevezetett intézkedések részben vagy teljesen visszatérhetnek, illetve új korlátozásokat is bevezethetnek. Így nagy valószínűség szerint a továbbiakban is számolni kell azzal, hogy a határon túli magyar közösségekkel történő kapcsolattartás egyelőre nem tér vissza a megszokott mederbe, sőt folytatódnak a szigorítások e téren is. A fentiekből látható, hogy a nemzeti kisebbségekkel összefüggésben nemzetközi szinten a koronavírus-járvány során a kisebbségi nyelvhasználat és a kisebbségek nyelven történő tájékoztatás hiánya merült fel megoldandó feladatként a legtöbb állam vonatkozásában, amelynek biztosítása a jelenlegi helyzetben még fontosabbá vált.

¹¹ Lásd a kezdeményezéssel kapcsolatos hivatalos oldalt, amelyen lehetőség van a kezdeményezés online aláírására is: <https://eci.ec.europa.eu/010/public/#/initiative>

¹² A téma részletes elemzésével kapcsolatban a kötetben lásd bővebben Tárnok Balázs tanulmányát, illetve Nagy Dénes András és Tárnok Balázs közös tanulmányát.

Ezzel összefüggésben Magyarország szomszédos országában változó tendenciák figyelhetők meg: Szlovákiában és Szlovéniában a magyar kisebbség tájékoztatása többé-kevésbé megvalósul, míg a többi országban kormányzati szinten külön magyar nyelven nem közölték az információkat, az csupán a magyar külképviseletek vagy egyes magyar pártok tevékenysége által vált biztosítottá.

Magyarország a határon túli magyar közösségek számára a járványhelyzetben nemcsak különböző eszközök biztosítása által nyújtott segítséget, de megszakítás nélkül folytatódtak a gazdaságfejlesztési, valamint nemzetpolitikai programok, amelyek egy részét – az oktatással, neveléssel, tájékoztatással kapcsolatosan – online formában tartották és tartják meg.

A trianoni megemlékezések összefüggésében tervezett nagyobb hangvételű programok jelentős része szintén elmaradt, így Magyarországon és a határon túli magyar közösségek körében is szerényebben emlékeztek meg az évfordulóról. Ennek fényében a szomszédos országok részéről sem érkezett olyan mértékű ellenséges hangvételű megnyilvánulás, mint amint ez a múltban néhány szomszédos államtól megszokható volt. Természetesen kivételek ebben az évben is akadtak.

A járvány olyan szempontból pozitívan befolyásolta a fentebb említett polgári kezdeményezést, hogy az aláírásgyűjtés határidejét a vírushelyzet miatt az Európai Bizottság meghosszabbította. Ezáltal lehetségessé vált, hogy az egymillió aláíráson túl az Unió hét országából is összegyűljön a kellő számú aláírás. A szomszédság-politika egyéb fontos gazdasági és politikai vonatkozásai szempontjából pedig azt láthatjuk, hogy a V4-es keretben zajló együttműködést a vírushelyzet nagymértékben nem befolyásolta: a megfelelően működő kapcsolatok a továbbiakban is előremutatók maradtak, azonban az egyéb szomszédos országokkal zajló viták és a konfliktusokkal terhelt viszony szintén megmaradt az elmúlt időszakban.

Felhasznált irodalom

- A „Kohéziós politika a régiók egyenlőségéért és a regionális kultúrák fenntarthatóságáért” című európai polgári kezdeményezés hivatalos honlapja. Online: <https://eci.ec.europa.eu/010/public/#/initiative>
- A szlovák kormány koronavírussal kapcsolatos hivatalos honlapja. Online: <https://korona.gov.sk/hu>
- A szlovén kormány koronavírussal kapcsolatos hivatalos honlapja. Online: <https://www.gov.si/hu/temak/covid-19-jarvany>
- A VMSZ koronavírussal kapcsolatos honlapja. Online: <https://koronavirus.vmsz.org.rs/>
- Az RMDSZ koronavírussal kapcsolatos honlapja. Online: <https://korona.rmdsz.ro>
- Council of Europe: *COVID-19 crisis: vital that authorities also communicate in regional and minority languages* (2020. március 30.). Online: <https://www.coe.int/en/web/portal/-/covid-19-crisis-vital-that-authorities-also-communicate-in-regional-and-minority-languages>
- MTI: A járvány idején is folyamatos a kapcsolat a külhoni magyarokkal. *Kormány.hu*, 2020. március 30. Online: <https://www.kormany.hu/hu/a-miniszterelnok-helyettes/nemzetpolitikaert-felelos-allamtitkar/hirek/a-jarvany-idejen-is-folyamatos-a-kapcsolat-a-kulhoni-magyarokkal>
- MTI: 31 millió maszk és 133 ezer teszt érkezett. *Kormány.hu*, 2020. április 7. Online: <https://www.kormany.hu/hu/kulgazdasagi-es-kulugyminiszterium/hirek/31-millio-maszk-es-133-ezer-teszt-erkezett>
- MTI: Határon túli magyar közösségeket is támogat védőeszközökkel a kormány. *Koronavirus.gov.hu*, 2020. április 10. Online: <https://koronavirus.gov.hu/cikkek/hataron-tuli-magyar-kozossegeket-tamogat-vedoeszkozokkal-kormany>
- MTI: Dömtör: Vannak pártok, akik megtagadnák a határon túli magyarok segítségét. *Mandiner*, 2020. április 20. Online: https://mandiner.hu/cikk/20200420_domotor_vannak_partok_akik_megtagadnak_a_hataron_tuli_magyarok_segiteset
- OSCE: *Streamlining diversity: COVID-19 measures that support social cohesion* (2020. április 21.). Online: <https://www.osce.org/hcnm/450433>